

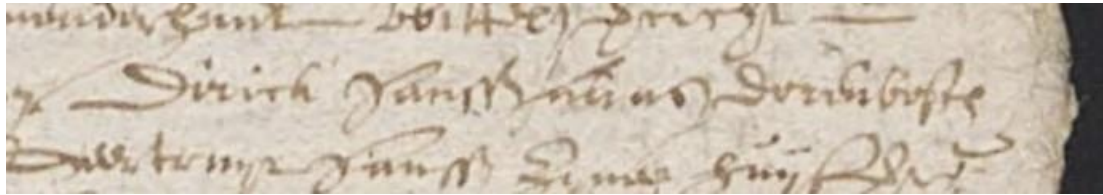
De eerste Dorenboschen

Jheroen Dorenbosch, september 2023

Mijn nicht Trudis heeft vaak de archieven in Den Bosch bezocht en een parenteel gemaakt voor onze Dorenbosch tak. Er zijn heel wat Dorenbos takken en Annelies Schlitt heeft een fantastische database¹. Ik zelf heb voornamelijk gezocht naar details over onze eerste Dorenbosch voorouders.

De eerste Dorenbosch

De eerste Dorenbosch die we hebben gevonden heette Dirick Janss Dorenbosch. De oudste referentie is op 23-2-1636 in het Schepenprotocol van de stad Lith². Voor die tijd gebruikte men paroniemen, waar mensen de naam van hun vader meekregen. Dirick zijn vader heette Jan. Maar nu kiest Dirick trots een achternaam: *Dirick Janss Alias Dorenbosch*.



Het is niet duidelijk waarom hij 'Dorenbosch' gekozen heeft. Dorenbosch komt wellicht van meidoorn. Een doorn boom of struik werd vaak gebruikt om een grens aan te geven (bijvoorbeeld, in Vechel), en meidoorn vlechthekken stonden overal. In Lith was er op die tijd ook een stukje land '*aende Coolwijk gemeijndelijck geheijten den Dorenbosch*'. Klinkt interessant maar ik heb geen goed verband gevonden.

In 1636 is Dirick al oud³. Hij koopt het land voor zijn kinderen. Hij heeft een zoon *Jan*, en zijn vrouw *Geertruijt* heeft een dochter *Agneesken*⁴ met *Hanrick Janssen clompmaecker* uit Lith⁵.

Volgens het schepenprotocol was Dirick Jan Dorenbosch *woonachtich tot Maeren*. Dat heet nu Maren. Het centrum van Maren is 5 km van het land dat hij kocht. Hij kan op het Moleneind gewoond hebben, want daar woonde zijn zoon later. Dat is 7 km van dat land.

de Enghwixxe Hoeven

Dirick Janss Alias Dorenbosch '*ende Geertruijt Janss zijne huisvrouw*' kochten '*een morgen*⁶ *land in Lith ter plaatse genaamd inde Enghwixxe Hoeven*'. Het woord hoeve betekent tegenwoordig een boerderij

¹ <http://www.dorenbosch.net/Dorenbosch%20Families.htm>

² Het Brabants Historisch Information Centrum (BHIC) heeft gedigitaliseerde archieven.

<https://www.bhic.nl/integrated?mivast=235&mizig=701&miadt=235&miview=ldt&milang=nl>

³ De geboortedatum van Dirick is onbekend en in 1643 leefde hij nog.

⁴ Het achtervoegsel 'ken' wordt heel vaak gebruikt voor the voornaam van vrouwen.

⁵ Hanrick Janss Clompmaecker overlijdt voor 1626. In 1615 is hij getrouwd met '*zijn huisvrouw Neesken*'. Was Hanrick ooit getrouwd met *Geertruijt Janss*?

⁶ Een morgen is een stuk land dat men in een morgen kan ploegen, iets kleiner dan een halve hectare.

met land. Maar in Lith in die tijd had het nog de oude betekenis⁷ van een groter stuk land. Na wat speuren heb ik deze Hoeven op een oude kaart gevonden ten Zuiden van de stad⁸ Lith. Hieronder heb ik het aangegeven op een kaart⁹ van omstreeks 1850. De Enghwijnxche Hoeven stond vaak onder water als de Maas in de winters over de Beerse Overlaat liep. Er waren dus geen boerderijen daar. In het kadaster van 1832 is al het land in de Hoeven weiland. Er kan ook hooi gemaakt zijn.



Volgens het schepen protocol ligt het land van Dirick tussen *den thientwech* en *'t cort steechskan*. Op een kadaster kaart van 1832 van Lith¹⁰ zie je een groot aantal percelen in De Enghwijnxche Hoeven als dunne streepjes. Bij een erfenis werden ze vaak in nog dunnere streepjes verdeeld. De Tiend Weg staat op de kadaster kaart. De percelen lopen Noord-Zuid tot een Oost-West lijn in het midden van de De Enghwijnxche Hoeven. Dat zou de Korte Steeg moeten zijn.

Als je op een satelliet foto kijkt zie je dat die wegen er nog steeds zijn. De Tiendweg is in het Noorden en de weg in het Zuiden heet nog steeds de Hut weg. De Korte Steeg heet nu Meester Huismansstraat. Tegenwoordig zijn er wel gebouwen in dit gebied, dankzij het Waterschap de Maaskant dat nu de polders beschermt. Onze vader was daar griffier. Het is leuk te weten dat de Dorenboschen eeuwenlang bij de Maas hebben gewoond, en dat onze vader daar later de polders droog zou houden.

⁷ <https://www.etymologiebank.nl/trefwoord/hoeve1> "Een hoeve was een perceel van een bepaalde grootte (veelal 16 morgen, 13,6 hectare), eigenlijk een stuk land dat groot genoeg was om een gezin te onderhouden."

⁸ <https://www.aup-online.com/content/journals/10.5117/THG2021.2.002.CUIJ?crawler=true> Lith was deel van Het patrimonium van het domkapittel van Luik.

⁹ Kaart van de gemeente Lith zoals die was omstreeks 1850, met ingekleurde wapentjes van Lith, Kessel, Maren en Oijen

https://www.bhic.nl/integrated?mivast=235&miadt=235&mizig=210&miview=inv2&milang=nl&micols=1&micode=7999&mizk_alle=289%20Lith%20zoals%20die%20was%20omstreeks%201850

¹⁰ M IN10095B01 Minuutplan Lith Sectie B Blad 1

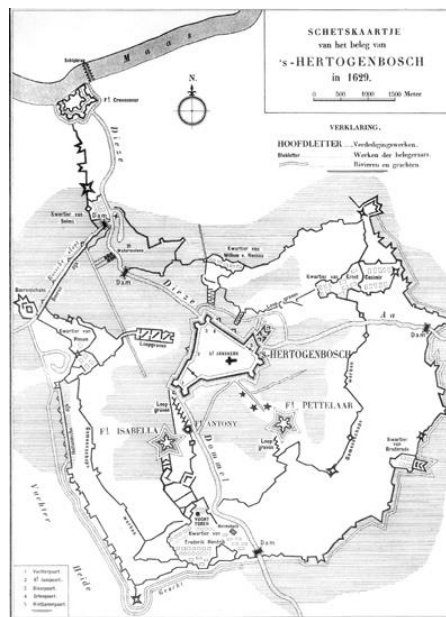
https://www.bhic.nl/integrated?mivast=235&mizig=210&miadt=235&micode=2104&milang=nl&mizk_alle=kadaster%20lith&miview=inv2



Soldaten

Onze Dirick koopt het land van twee *soldaten*¹¹ *ten dienste vande heeren Staten van Hollandt onder capiteijn de Bije opt fort van Nassau der Vooren genoempt, elck een dochter getrouwt hebbende van Hanrick Jan Willems*. De soldaten zijn hier vanwege de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648). De rivieren waren belangrijke routes en zowel Spanje en de Verenigde Nederlanden hadden forten tussen de Maas en de Waal. In 1588 bouwde prins Maurits van Oranje bouwde het Fort Nassau ten Noorden van Lith. De Spaanse bouwden het Fort St Andries, ten Noorden van Maren. De soldaten plunderde de omgeving voor hout en andere bouwmaterialen¹². Vanuit de forten beschieten de beide legers elkaar. Er worden nog steeds kanonskogels gevonden.

In tegenstelling tot de Spaanse soldaten kregen de staatse soldaten regelmatig hun soldij. Ware ze daarom meer aantrekkelijk voor de lokale boerendochters? In ieder geval verkopen deze soldaten het land van hun schoonvader aan onze voorouder Dirick.



Wie zijn de ouders van Dirick?

We weten niet waar Dirick vandaan komt. Veel van de doop- en trouwboeken zijn er niet meer. De pastoor in Alem klaagde in 1790 al dat hij de boeken nergens kon vinden.

¹¹ De soldaten heetten Hans van Gottingen en Lenart Gerits. De naam Lenart Gerits komt vaak voor in Schijndel, en later ook in Sint-Michjelsgestel en in Sint-Oedenrode.

¹² <https://www.brabantserfgoed.nl/page/8529/het-platteland-van-lith-tijdens-de-belegering-van-fort-st.-andries>

Het waren roerige tijden met bijvoorbeeld het beleg van 's-Hertogenbosch in 1629. Tijdens het beleg werden dijken en vestingwerken gemaakt rond de stad¹³. Daar zullen veel lokale lieden aan gewerkt hebben die dus ver buiten hun geboorteplaats terecht kwamen.

We weten niets over zijn ouders, behalve dat zijn vader Jan heette en niet Dorenbosch. Als Dirick de oudste zoon was, zou de vader Jan Dirk moeten heten.

- Een mogelijke voorvader (door Annelies Schlitt gevonden) is de eigenaar van het land met de dorenbos in Vechel. Hij heette Jan Dirck Aert De Smit. De namen van de kleinkinderen van onze Dirick, te weten Hendrick en Arien komen ook voor in de Smit familie. In de Smit/ Smits / Smeets familie kun je nog 5 generaties terug en het dorenbos land kun je nog terug vinden.
- Er is ook een mogelijke band met Berlicum, waar Dirick's zoon een vrouw vindt. En in Berlicum is er ook *eenen dorenbosch* die als begrenzing wordt gebruikt (1631).
- In Lith was er een stukje land dat ook *den Dorenbosch* of *den Dorrenbosch* heette.
- Het kan ook zijn dat Dirick een soldaat was geweest die in de buurt van Maren heeft gevochten. Op die manier kende hij misschien de soldaten waar hij het land van heeft gekocht. (Hoewel, ik denk dat zijn vrouw *Geertruijt Janss* de boerendochters kende.)
- Misschien woonde Dirick's familie al eeuwen in de buurt van Maren zonder herkenbare sporen achtergelaten te hebben. We blijven zoeken.



Jan sone Dirick Jansen Dorenbosch van Maren

Dirick had een zoon, en volgens de gewoonte heette die *Jan Dirck*, met achternaam *Dorenbosch*. We weten niet wanneer hij geboren is. *Geertruijt Janss* is waarschijnlijk zijn moeder.

Jan trouwt *Gerartken*, een dochter van *Adriaen Jan Rutten van der AA* in Berlicum. Hoe hij haar heeft leren kennen weten we niet. Uit dat huwelijk zijn er twee dochters: *Geertruij* (volgens gewoonte naar Jan's moeder genaamd) en *Ariken*. In 1641 erft hij een klein deel van de erfenis van Dirck Janss vander

¹³ Er is een prachtige kaart met beschrijving van het beleg van 's-Hertogenbosch in het rijksmuseum: <https://www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/RP-P-AO-16-118>

Aa. Ongeveer een maand later verkoopt hij zijn deel. Kennelijk was Berlicum een beetje te ver van Maren.

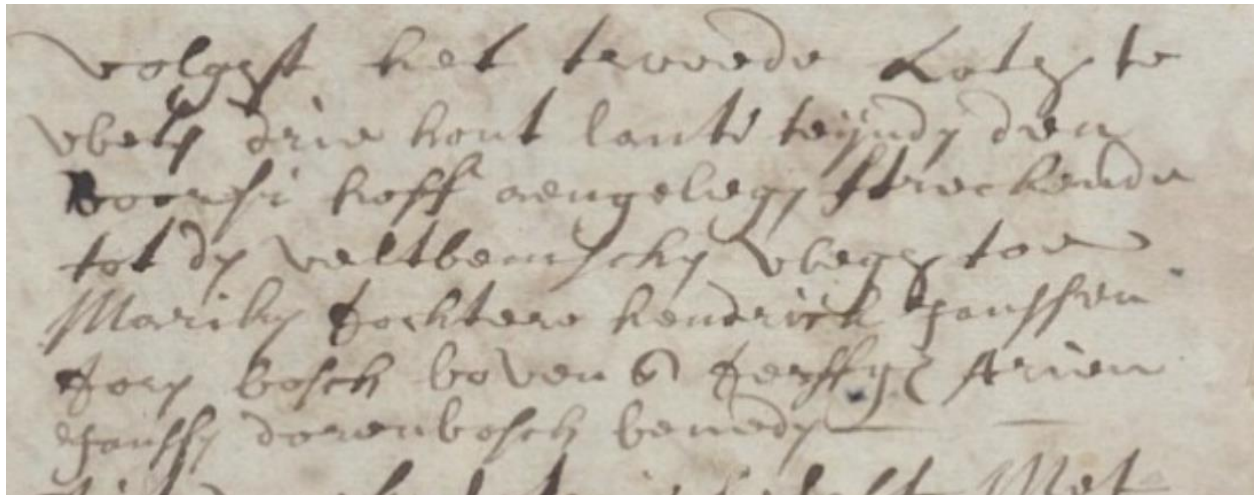
Gerartken sterft en Jan hertrouwt. Wanneer dat was en met wie is onbekend. Jan heeft twee zonen met zijn tweede vrouw: Hendrik en Arien. Onze tak stamt af van Arien.

In 1656 verkoopt Jan het land in de De Enghwijnx Hoeven. Ik heb geprobeerd verdere transacties voor dat land te vinden, maar het lukte niet. Dus ik weet niet welk streepje land dat nu precies was.

Jan Dirckse Dorenbosch overlijdt in 1701. In de erfenis vinden we *een huijs ende hoff onder maren aent molen eijndt*, en een paar hectaren land in verschillende percelen vlak bij het huis. Er is geen koop acte voor het huis en het land.

Het huis van Jan Dircx Dorenbosch

Er zijn geen aantekeningen dat Dirk Jan – de vader van Jan Dircx - een huis verkocht heeft, of dat Jan Dircx een huis gekocht heeft. Daarom denk ik dat Jan Dircx zijn huis heeft geërfd van zijn vader. Maar zeker is dat niet; de archieven zijn ver van compleet. Jan Dirckse sterft in 1701. Zijn zoon Arien is al dood en zoon Hendrik moet ook al gestorven zijn, want hij is niet onder de erfgenamen. De eigendommen worden in 5 delen verdeeld tussen zijn vrouw, dochters en kleinkinderen. Ik heb dagen door de schepen protocollen gezocht om te zien wat met die delen gebeurde. Bijvoorbeeld de text beneden gaat over het tweede erfdeel (*“Volgt het tweede Loth ...”*). Het doel was om eigendommen te volgen tot 1832 want in dat jaar is er een kadastrale kaart met genummerde percelen en lijsten van de eigenaren. Er zijn gelukkig mensen geweest die met eindeloos geduld uittreksels hebben gemaakt van alle transacties in de schepen protocollen. Je kunt nu interactief zoeken naar namen van mensen en plaatsen. Maar om het precies te weten moet je het handschrift van de schepenen lezen. Dat is wel even wennen.



Zoeken is moeilijk. De naam van de families, de straten en de buurten veranderen af en toe.

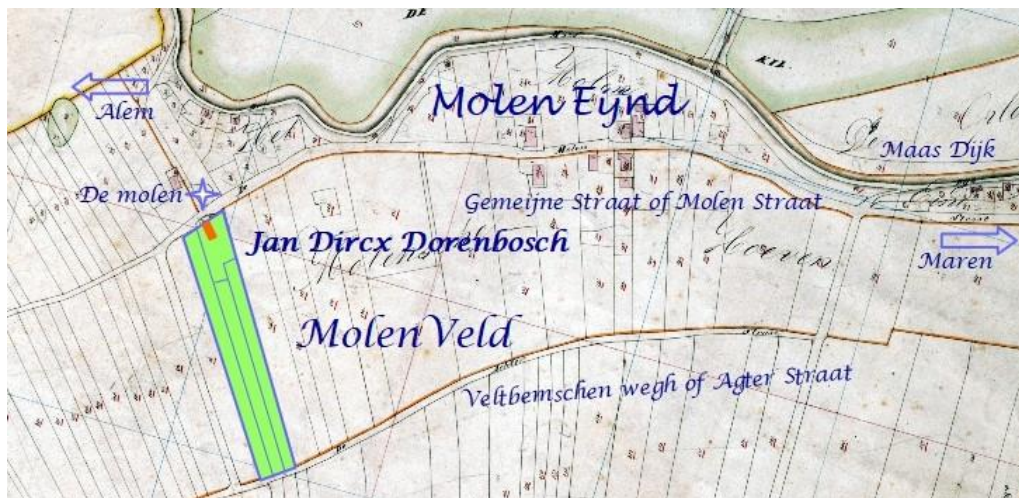
Bijvoorbeeld, de Veldbeemsen weg, waar het land van Jan Dirk was, wordt 40 jaar later de Achter Straat of het Steegje.

Een stuk land wordt meestal beschreven door de grootte en door wie de burens zijn. Veel mensen hadden meerdere stukjes land, dus je moet de grootte, eigenaar en burens bijhouden. Vaak heeft een

perceel ook een stuk dijk waar de eigenaar verantwoordelijk voor is¹⁴. Land wordt regelmatig verkocht of geërfd en de transacties zijn vaak niet te vinden. Ik heb nu een lijst met 150 transacties voor het Molen Eind. Hier is een voorbeeld van wat je over het tweede erfdeel kunt vinden:

- Voor 1701: Jan Dirckse Dorenbosch is eigenaar. Hij erft dit land wellicht van Dirk Jan Dorenbosch
- 1701: -> Willem Joosten van Malssen (de man van Ariken, de dochter van Jan Dirckse) bij erfenis
- 1706: -> Jan Dirckse vande Weteringh
- 1800: -> Aart van de Wetering
- 1801: -> Antonij, Geert, Angenees en Elisabeth van Alem
- 1803: -> Aart van de Weetering
- 1804: -> Hendrik van Krij (Kreij) de jonge
- ????: -> Johanna van Eijk weduwe Albert Rovers
- 1838 -> Hendrikus Schelle (Schel) (in het 1832 kadaster)

Ik had geluk en vond het land op de kadaster kaart. Het huis is ten Zijden van de Molenstraat bij de molen. Op de kadasterkaart van 1832 heb ik het huis en erfdeelen 1 to 4 groen gekleurd. Dat is ongeveer ¼ hectare. Het 5-de erfdeel is een hectare West van de molen.



Een kilometer ten Westen van de kaart ligt Alem. Het oudste gebouw in Alem is de Hervormde Kerk. De kerk is gebouwd met de stenen van de oude katholieke Sint Odrada¹⁵ kerk. De oude kerk ging in 1717 ten onder ten gevolge van een overstroming. De Dorenboschen gingen waarschijnlijk naar die oude kerk.

In Jan Dirk zijn tijd kon je naar het Oosten via Maren, Kessel en Lith naar de Engwijckse Hoeven. Nu moet je de Maas over met het veerpondje. De Maas is namelijk in 1933 korter gemaakt om overstromingen te voorkomen¹⁶.

In de afbeelding beneden combineer ik een oude kaart (in zwart) en de huidige situatie in kleur. Ze ziet de bocht van de Maas rond Alem en de verkorting die dwars door het MolenEind gaat. De pijl wijst naar het huis van Jan Dirckse.

¹⁴ Bijvoorbeeld het tweede erfdeel is belast met 1 el, 1 palm, 2 duim en 3 streepjes maasdijk aan paal 387.

¹⁵ https://nl.wikipedia.org/wiki/Odrada_van_Alem

¹⁶ Een mooie rapportage is op <https://www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/de-normalisatie-van-de-maas>

Van het oude Molen Eind is niets overgebleven. Waar de molen stond is er nog wel een weg die Moleneind heet.



Verder weten we niet zoveel van Jan Dircx. We weten niet eens de naam van zijn tweede vrouw. Anelies Schlitt denk dat het Mariken oftewel Maeijken was want allebei zijn kinderen hebben een dochter met die naam, en het was de gewoonte een dochter de naam van de grootmoeder te geven.

Arien Jan Diercksen Doorenbos

Jan Dircx had twee zonen - Hendrik en Arien - en onze tak stamt van Arien af. We wisten niet veel van Jan Dircx en we weten nog minder van Arien. Hij is twee keer getrouwd. De eerste keer met Engeltje Gerrit Jacobs Decker en hij erfde een bouwval van zijn schoonouders (*een opstant ende huijsken dat toch niet cababel meer en was om te repareren*). Zijn tweede vrouw was Jenneken Jans van der Masen. Van haar kant erfde hij een deel van een huis wat hij meteen weer verkocht aan zijn schoonbroer. Arien woonde bij zijn vader en had wat land aan de andere kant van de weg.

Met één O of met twee O-s?

Als kind werd ik af en toe gevraagd of Dorenbosch met één O of met twee O's geschreven werd. In Jan Dircx zijn tijd was dat niet zo'n probleem en je ziet allerlei spellingen met soms meerdere varianten in hetzelfde document: Dirick Janss Dorenbosch; Jan Dircx vanden Dorenbosch; Jan Dirickse Doorenbosch; Jan Dirckse Dorenbos; Arien Jan Diercksen Doorenbos; Adriaan Doornbosch.

Arien had een zoon, en dat was maar goed ook. Anders was de naam Dorenbos verdwenen zijn in Maren. De zoon heette Jan Arien Jans Dorenbos. Hij woonde niet op het Molen Eind maar in Maren zelf.

Van Maren naar Den Bosch

De rest van de stamboom kun je het best bekijken in het parenteel van Trudis of op de website van Annelies Schlitt (<http://www.dorenbosch.net/Dorenbosch%20Families.htm>). Zoek naar 'Maren' en je vindt de juiste tak. De Dorenboschen woonden eerst in Maren, later in Kerkdriel en dan in Den Bosch. Ze

waren Rooms Katholiek. Voor hun beroep waren ze meestal boeren en vissers. Hoe ze er uitzagen weten we niet. De eerste afbeelding van een Dorenbosch is een houtgravure in de Katholieke Illustratie van de overstroming van Nieuwkuijk in 1880. Het toont de overbrenging heilige vaten.



De watersnood te Nieuwkuijk — HET OVERBRENGEN DER HEILIGE VATEN.

De schippers zijn Matheus Hubertus Doorenbosch en Hubertus Matheus Dorenbosch, beiden van 's Bosch. *“De heeren geestelijken boden onze kloeken schippers een geldelijke beloning aan voor den moeitevolle arbeid, dien zij zoo wel volbracht hadden; deze echter bleven volstandig weigeren, zeggende, dat zij voor zulk eene taak niets konden aannemen”*

Annelies Schlitt voegt hier aan toe dat dit de broeders waren van de vis- en eijshandel *“Gebroeders Dorenbosch”*.

Hun vader Marcelis begon de tak in Den Bosch van Dorenboschen met één O. In het parenteel dat nicht Trudis gemaakt heeft staat een mooie foto van onze grootvader Mathijs Hubertus Dorenbosch. Hij was de zoon van schipper Hubertus Matheus. Hij was de eerste Viskeurmeester van de stad en opzichter bij het waterschap de Dommel. Hij woonde later bij ons in huis.

